

ANNE-BABA HAKKI¹

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

“Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara ‘öf!’ bile deme; onları azarlama; onlara tath ve güzel söz söyle.”²

Yüce Rabbimiz bu ayet-i kerime ile yalnız kendine kulluk etmemizi, O’na şirk koşmamamızı ve ana-babamıza iyilik etmemizi emretmektedir. Yani yüce Allah kendine kulluktan sonra ana-baba hukukunu dile getirip onlara itaati ve görüp gözetmeyi bizlere emrediyor. Bir başka ayet-i kerimede de aynı şekilde;

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهَنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفَصَّالَةٌ فِي عَامِنٍ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَىٰ الْمَصِيرِ

“Biz insanlara ana-babalarına iyilik etmelerini vasiyet ettik.”³ buyurmaktadır.

Rabbimizin bu konudaki emirleri gayet açık olarak önümüzde bulunmaktadır. Şüphesiz her bir mümin bu emirlerden nasibi kadarını alacaktır. Anneye, babaya, akrabaya, komşuya gösterilen veya gösterilmesi istenen bu saygı ve sevgi, İslam’dan başka hiçbir dinde ve düşünce sisteminde bu kadar öne çıkarılmamıştır.

Hz. Peygamber (s.a.s), şefkat timsali annelerimiz için;

فَالزَّمَهَا فَإِنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ رِجْلِهَا

“Ayağına sarıl, cennet oradadır.”⁴ buyurmuş, ayrıca baba hakkını dile getirirken de:

لَا يَجْرِي وَلَدٌ وَالِدًا إِلَّا أَنْ يَجِدَهُ مَمْلُوكًا فَيَشْتَرِيَهُ فَيُعْتِقَهُ

“Bir evlat babasını köle olarak bulsa, onu satın alıp hürriyetekavuşursa, yine de onun hakkını tam olarak ödeyemez”⁵ ikazını yapmıştır. O halde ana-babamızı her zaman başımızın üzerinde taşımayı şeref bilmeliyiz.

Anne babamıza yaptığımız iyilikler, sözlü ve fiili bütün iyilikleri kapsar. Onların gönüllerini kazanmamızda söyleyeceğimiz sözlerin büyük önemi vardır. Zira maddiolarak tüm ihtiyaçlarını karşılama imkânına sahip olamazsak bile güler yüz vetatlı dilimizle onları memnun edebiliriz. Bu bakımdan anne babalarımıza karşı hitaplarımıza çok dikkat etmeliyiz. Çünkü Allah, onları azarlamamamızı emrediyor. Şöyle bir düşünelim, bizden yaşça küçük olan birisi bizimle konuşurken laubali davranır, dinlemez veya bize karşı sesini yükseltirse nasıl üzülürüz değil mi? İştan ve babamız da onlara karşı hoş olmayan hitaplarımızdan dolayı üzülürler. O bakımdan

¹ Bu konu, Dr. Seyit Ali TOPAL, Dr. Ercan ESER ve Nevzat OKUMUŞ’un “Kur’an’dan Öğütler” adlı kitaptaki yazılarından derlenerek hazırlanmıştır.

² İsrâ, 17/23.

³ Lokman, 31/14.

⁴ Nesaî, Cihad, 6.

⁵ Müslim, İtk, 25.

Cenab-ı Hak “onları azarlamayın ve her ikisine de güzel söz söyleyin” diyebuyurmuştur. Onlara anneciğim, babacığim şeklinde gönüllerini okşayacak tarzdatatlı dil ile hitap etmemiz gönüllerini kazanmamıza sebep olur, onları sevindirir. Büyüklerden bir zata anne babaya karşı tatlı söz söylemenin nasıl olacağı sorulmuşo da suçlu bir hizmetlinin efendisi karşısındaki konuşması gibi olmalıdır, demiştir. Bugün bizler genç, güçlü kuvvetli insanlarız. Unutmayalım ki anne babalarımız dabizim gibi güçlü kuvvetli idiler. Sahip olduğumuz bu imkânlar elimizden gidecek, yarın biz de onlar gibi yaşlanıp çocuklarımızın bakımına muhtaç hâle geleceğiz. Obakımdan anne babamıza karşı tevazu kanatlarını indirmeliyiz ve onlara merhametmeliyiz ki yarın da çocuklarımız bizlere aynı şefkat ve merhamet kanatlarını indirsınler. Ayet-i kerimede adeta bir kuşun yavrusunu kanadının altına alarak onutehlikelerden koruması gibi bizim de anne babamızı korumamız gerektiği emredilmektedir.⁶Ancak bu, çok zor ve sabır isteyen bir iştir. Allah onlarlabizim sabrımızı denemektedir. Bu zoru başararak onların rızalarını kazandığımızzaman cennete girip nimetlerine kavuşacağımız muhakkaktır. Peygamberimiz de anne babası yanında olup da onlara iyilik ederek cenneti kazanamayan ve o nimettenmahrum olan kimseyi kınamış ve ona yazıklar olsun diye acımıştır.⁷

Ayette de ifade edildiği gibi annemiz rahminde bizi taşıırken birçok sıkıntılarakatlanmış ve meşakkatlerle bizi bu dünyaya getirmiş olduğundan dolayı⁸olsa gerek ki anneye iyilik etmek babaya iyilik etmekten daha öncelikli olduğuPeygamberimizin hadisinde de yer almıştır.⁹

Anne babamıza iyilik yapmak onların rızasını almaya, dolayısıyla Allah’ın rızasınıkazanmaya vesile olur. Peygamberimiz, onların rızasını almakla dualarımızın kabulolacağını, birçok sıkıntılarımızın hallolacağını haber vermektedir. Bununla ilgili rivayet edilen hadise göre üç kişi bir mağaraya sığınır. Sonra mağara girişine büyükbir kaya parçası düşerek kapatır ve içindekiler çaresizlik içerisinde kalırlar. Bu durumdankurtulmak için her biri Allah’ın hoşuna gidebilecek iyiliklerini sayarak taşınkalkması için Allah’a yalvarırlar. Bunlardan biri de her gece anne babasına süt ikramındabulduğunu, ancak uyurken onları uyandırmamak için bir gece sabaha kadarbeklediğini, bu iyiliğinden dolayı mağaradan kurtulmasını ister. Bu vesileyle mağaranınağzındaki kaya aralanmaya başlar.¹⁰

Ana babamız için şöyle dua ederek

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

“Rabbimiz! Hesap görülecek günde beni, ana-babamıve inananları bağışla.”¹¹mağfiredet talebinde bulunmamız onlarayapacağımız iyilikler arasında değerlendirilmiştir. Esasen ana babamıza yaptığımız iyilik ve ihsan kendimize yapılan ihsandır. Anne babamıza yaptığımız iyiliklerinkarşılığını fazlası ile dünyada çocuklarımızdan göreceğimiz gibi ahirettekimükâfatı da sınırsız olacaktır.

⁶İsrâ, 17/24.

⁷ Müslim, Birr ve Sıla, 9-10.

⁸ Lokman, 31/14.

⁹ Müslim, Birr ve Sıla, 2.

¹⁰Buhârî, Büyû’, 98; Müslim, Zikir, 100.

¹¹İbrâhim, 14/41.

Ana babamız, bizi Allah'a isyana teşvik etmedikçe, onların meşru olan emrine uymamız gerekir. Ana baba, müşrik de olsalar bile onlara iyilik ve ikramda bulunmamız dinimizin emridir. Peygamberimiz, müşrik anneye sıla-i rahimde bulunupona iltifatlarda bulunmayı emretmiştir.¹² Hayırlı evlat, anababalarına sadece dünyada iken iyilik eden değil, onların ölümünden sonra da onların dostluğunu koruyup devam ettiren ve dostlarına saygı gösterendir. Nitekim Abdullah b Ömer de yolda gördüğü bir kişiye babasının dostu olduğu için bineğini ve sarığını vererek iltifat eder, kendisini kınayanlar ise o babamın dostudur, diye cevap verir.¹³

Yaşlılıklarında da onların kadrini daha da iyi takdir etmeli, başımızdan atmak, hizmetlerinden kaçınarak, huzurevlerine göndermek gibi bir yanlışa asla düşmemeliyiz.

Çünkü bu onlara en büyük işkence, yıkım ve zulüm, hatta sağ iken mezara koymaya benzeyen bir harekettir.

Bizim toplumumuzun bünyesine uymayan ve asla olmaması gereken bu tür tutum ve davranışların varlığı maalesef çevremizde duyulmaya başlamıştır. Anne-babayı aileden dışlayan batı toplumları, geçmişle gelecek arasındaki kültür köprüsünü yıktıkları için bu günkü kargaşaya düşmüşlerdir. Bu gibi davranışlardan kaçınarak "Belirli bir yaşantıdan sonra anne-baba ayak bağı oluyor" fikri yerine, bu konudaki dinimizin görüş ve felsefesine kulak vermemiz, o mutluluk kaynağına yönelmemiz şüphesiz en yerinde hareket olacaktır. Mensubu olduğumuz yüce dinimizin vekaynağını yine dinimizden alan örfümüzün ebeveynimize muamelede izlediği yol bu şekildedir.

İnanç ve düşüncesi bu anlayışla yoğrulmuş olan bizler için ana-babalarımıza davranışımız konusunda aslında başka herhangi bir şeye, senede bir gün hatırlanmak için anneler veya babalar gününe de ihtiyaç yoktur.

Günümüzde, bir yıl boyunca kendisini türlü meşakkatlerle yetiştirip büyüten bir anne-babası olduğunu dahi hatırlayamayanlar için böyle özel günlerin ortaya konulması, unutulup, bir köşeye atılan ana-babaların gönüllerine acaba gerekli hisleri yaşatmaya yeterli olabiliyor mu?

Sadece bu günlere özel sevgi tezahürlerinin ortaya konulması kültürümüze ve insanımıza yakışan bir davranış türü olabilir mi? Ana-babalarımıza karşı görevlerimizi yapmış olmanın hazzını bu sayede ne kadar elde edebiliriz acaba?

İşte üzerimizde bu kadar çok hakları olan ana-babamıza karşı sorumluluklarımız nelerdir? Kendi rahatlarından önce çocuklarının rahatını temin etmeye çalışan ebeveynimize karşı sorumluluklarımızı şöyle sıralayabiliriz:

1. Anne-babalarımıza karşı en önemli görevlerimiz onlara iyi muamele etmek ve onlarla sevgi ve saygıya dayalı olarak güzel geçinmektir. Bizi dünyaya getirmeyesebep olan ebeveynin haram olmayan her türlü talebini yerine getirmenin Allah'ın rızasını kazanmamıza vesile olduğunu bilmemiz gerekir.

---

¹² Müslim, Zekât, 50.

¹³ Müslim, Birr ve Sıla, 11-13.

Nitekim sevgili Peygamberimiz (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

رَغِمَ أَنْفٌ ثُمَّ رَغِمَ أَنْفٌ ثُمَّ رَغِمَ أَنْفٌ قِيلَ مَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَنْ أَدْرَكَ أَبُوَيْهِ عِنْدَ الْكَبْرِ أَحَدَهُمَا أَوْ كِلَيْهِمَا فَلَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ

“Anne-babası veya her ikisinden birisi yanında ihtiyarladığı hâlde, Cennet’e giremeyip Cehennem’e giden kimseye yazıklar olsun”.¹⁴

2. Anne-babaya iyi davranmak. Peygamberimiz “kime iyilik yapayım?” diye üç defa soran bir kişiye her defasında da, “annene” cevabını verirkendördüncü defada, babasına iyilik yapması gerektiğini söylemiştir.¹⁵

3. Günlük maddî-manevi ihtiyaçlarını karşılamak ve gidermek. Anne baba muhtaçdurumda iseler evladın onların ihtiyaçlarını karşılaması ahlaki olduğu kadar dinenhukuki bir sorumluktur.¹⁶ Nasıl ki biz küçükken her ihtiyacımızı karşılayan ebeveynimiz, muhtaç duruma geldiklerinde bizim de onlara aynı sevgiyi geri vermemiz bir erdemlik ifadesi, bir ahlak ve bir şükran borcumuzdur.

4. Saygılı davranmaktır. Bizim örf ve âdetimize göre büyüklere saygı, küçüklere karşı sevgi göstermek esastır. Peygamberimiz (s.a.s) anne-babaya saygısızlığı büyük günahlardan saymıştır:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا أُتَيْتُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ قُلْنَا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ ...

“Size, büyük günahların en büyüğünü bildireyim mi? diye sordu. ‘Evet, bildir, ey Allah’ın Resülü’ diyen ashab-ı kirâma bunların sırasıyla; ‘Allah’a ortak koşmak, anne-babayakarşı gelmek...’ olduğunu belirtti”.¹⁷

6. Uygun olmayan söz söylememek ve onları incitecek her türlü ifadelerden mümkün mertebe uzak kalmaktır. Çünkü ebeveyne kötü davranmak haram olduğugibi, onlara kötü söz söylenmesine sebep olmak da haramdır. Allah’ın, “Onlara öfdahi demeyin” emrine ilaveten Peygamberimiz (s.a.s);

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مِنْ أَكْبَرِ الْكَبَائِرِ أَنْ يَلْعَنَ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ

يَلْعَنُ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ قَالَ يَسُبُّ الرَّجُلُ أَبَا الرَّجُلِ فَيَسُبُّ أَبَاهُ وَيَسُبُّ أُمَّهُ

“Bir kimsenin anne-babasınasövmesi büyük günahlardandır.” Sahabe; “Bir kimse ebeveynine nasıl söver?” deyince, Efendimiz (s.a.s); “Biri başkasının babasına söver, o da tutar bunun annesine ve babasına söver” diye cevap verdi.¹⁸

7. Öldüklerinde hayırla anmak, dua etmek.¹⁹

Görüldüğü gibi, hayatlarını bize vakfeden, her hareketlerini bizim iyiliğimizi düşünerek yapan ana-babalarımıza karşı tavırlarımız yüce Yaraticının ayet-i kerimede bizlere gösterdiği gibi olmalıdır. İncitip üzmemek ve kırmak bize bir şey kazandırmayacağı gibi, Rabbimizin huzuruna, O’nun bu konudaki emir ve yasaklarını dinlememiş bir durumda çıkıp hüsrana uğrama bedbahtlığına da düşebiliriz.

¹⁴Müslim, Birr ve Sıla, 9.

¹⁵Buhârî, Edeb, 2.

¹⁶Bakara, 2/215.

¹⁷Buhârî, Edeb, 6.

¹⁸Buhârî, Edeb, 4.

¹⁹İbrâhim, 14/41.